

LATVIS „DABARTINĖS LIETUVIŲ KALBOS TEKSTYNO“ PASAULĖVAIZDYJE

Loreta VAIČIULYTĖ-SEMĖNIENĖ
Lietuvių kalbos institutas

1. Įvadas

Apie artimiausią lietuvių kaimyną latvių¹ rašyta nemažai įvairiais aspektais — istoriniu, kultūros antropologiniu, sociologiniu, socialiniu psichologiniu, etnologiniu, kalbiniu. Nepretenduoju apžvelgti visko², minėtini darbai, kur kalbama apie latviui būdingus būdo bruožus lietuvių akimis. Pavyzdžiui, Dalia Senvaitytė (2004: 125), remdamasi lietuvių tautybės studentų apklausų rezultatais, teigia, kad latvis yra draugiškas, nuoširdus, mandagus, linksmas, santūrus³. Tai, kad latvis yra toks kaip lietuvis, nurodė 11 procentų respondentų (t. p.: 127). O pats lietuvis, respondentų nuomone, yra darbštus, taupus, pavydus, abejingas, savanaudis, uždaras⁴. Autorė (Senvaitytė 2004: 128) atkreipia dėmesį į tai, kad latviai yra viena iš mažiausiai lietuviui pažįstamų tautų, ir mano, kad taip atsitiko „[g]albūt todėl, kad žiniasklaida, kino filmai, literatūra mažai „populiarina“ jų įvaizdį“. Tai, kad „kas yra arčiausia, nebūtinai yra geriausiai pažįstama“, tvirtina ir Silvija Papaurėlytė-Klovienė. Ji (Papaurėlytė-Klovienė 2010: 7), remdamasi būdvardžių *latviškas*, *-a* formų junginiais su charakterio bruožus pavadinančiais žodžiais iš Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centre kaupiamo *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno*, daro išvadą, kad „[s]u Lietuva tiesiogiai besiribojančių Latvijos [...] atstovų nacionalinis charakteris lietuvių kalbos

¹ Šiame straipsnyje kalbant apie latvius apibendrintai vartojama vienaskaitos *latvis* forma.

Plg. „V litovskom jazyke obyčno imenno edinstvennoe čislo imeet obobščennoe značenie i ispol'zuetsja v otnošenii kak grupy ljudej, tak i otdel'nogo individa“ (Kvašytė 2012: 88).

² Tyrinėjimų apžvalgą įvairiais aspektais plačiau žr. Noreikaitė (2013: 6tt; 2017: 17t ir ten cituojamą literatūrą); Boldāne (2014: 140tt ir ten cituojamą literatūrą).

³ Plg. „Latviai — vienintelė tautybė, su kuria respondentai buvo linkę gretinti save, t. y. lietuvius. Net 11 procentų respondentų nurodė, kad latviai būdo bruožais (tiek teigiamais, tiek neigiamais) nesiskiria nuo lietuvių. Tačiau nurodydami konkrečias savybes, studentai latvius apibūdino daug teigiamiau — manė juos esant draugiškus, nuoširdžius, mandagius“ (Senvaitytė 2004: 125).

⁴ Plg. „Pagrindinės nurodytos teigiamos lietuvių savybės — darbštumas ir taupumas. Tačiau lietuviams esą būdingas ir pavydumas, savanaudiškumas, abejingumas visiems kitiems, viskam, kas su jais asmeniškai nesuję“ (Senvaitytė 2004: 125). „Lietuvio autostereotipo branduolį sudaro darbštumas ir pavydumas“ (t. p.: 127). Dar apie lietuvių autostereotipą žr. Ryžakova, Zav'jalova (2008).

pasaulėvaizdyje atspindėtas labai fragmentiškai“. Matyti, kad „Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne [...] labai mažai pavyzdžių, kurie nusakytų artimiausių lietuvių kaimynų — latvių — charakterio specifiką. Peržiūrėta tik vos daugiau nei 100 sakinių, informacijos apie etninius stereotipus suteikia vos 4“. Papaurėlytė-Klovienė teigia, kai tai gali būti susiję su tuo, kad „greičiausiai apskritai mažai rašoma apie Latviją, jos gyventojus. Be to, tikėtina, kad lietuvių kalbinėje sąmonėje latviai nesiejami su jokiais išskirtiniais bruožais. [...] Negausiuose pavyzdžiuose, kuriuose labai fragmentiškai užfiksuoti latvių nacionalinio charakterio bruožai figūruoja iš esmės tik teigiamai vertinami ar bent jau neutralūs dalykai“ (t. p.: 3).

Svetlana Ryžakova ir Marija Zavjalova (Ryžakova, Zavjalova 2008), apklaususios 200 Vilniaus lietuvių ir Rygos latvių vyresniųjų klasių moksleivių (16–18 metų) ir šios anketinės apklausos pagrindu atlikusios etnopsicholingvistinį tyrimą, taip pat priėjo išvados, kad latvis ir lietuvis turi bendrą charakterio bruožų, bet jie nėra tapatūs (Ryžakova, Zavjalova 2008: 151tt). Iš apklausų (Ryžakova, Zavjalova 2008: 51t, 60t) paaiškėjo, kad tiek latvio, tiek lietuvio autostereotipo vieni iš aktualiausių charakterio bruožų yra šie: susivaržęs, uždaras, nekalbus, ramus. Be to, tiek vienas, tiek kitas mato save pavydų, darbštų, draugišką, linksmą, užsispyrusį, ištvermingą, patriotišką (Ryžakova, Zavjalova 2008: 70t; dar plg. 75).

Čia aiškėja keletas dalykų. Nepaisant matomo panašumo, lietuvis latvio gerai nepažįsta, negali išskirti jo iš kitų. Kita vertus, būtent tarpusavio panašumas gali turėti įtakos tam, kad lietuviui sunku išskirti latvij, nes jame, tikėtina, mato save, suvokia jį kaip savo (aš) dalį. Kitaip sakant, latvio neišskirtinumas ir panašumas į lietuvių susijęs su *savumu*, arba *art(im)umu*⁵.

Laima Anglickienė mini, kad tautosakos tekstuose latvis minimas kaip apgavikas, žiniuonis ar burtininkas, galintis ne tik padėti, bet ir turintis piktyčių galių (Anglickienė 2006: 22t, 34, 77, 82t, 229tt). Iš Vilmos Daugirdaitės (2007) pateiktų žemaičių pasakojimų apie artimiausią kaimyną latvij aiškėja, kad jis gali būti negudrus, keistenybių keistenybė, nepiniginas, tikintis Dievu liuteronas, burtininkas. Be to, kad žemaitis latvij pažįsta kaip burtininką, kitatikį, Jūratė Pajėdienė (2021) šiaurės vakarų žemaičių šnektų žodynų, tarminių pokalbių ir pasakojimų pagrindu dar teigia, kad latvis yra doras, atkaklus kaimynas, su kuriuo žemaitis kuria šeimą. Kita vertus, latvis gali būti žemaičio demonizuojamas. Šį tą apie latvio būdą sužinoti galima ir iš Reginos Kvašytės (2012) darbo, kur per išsamiai aptartus lietuvių ir latvių

⁵ „*Artimumas* (angl. *proximity*) — geografinis artumas. *Artumas* (kaip „funkcinis atstumas“) leidžia veiksmingai prognozuoti simpatiją“ (Myers 2008: 447).

kalbų, kaip etninĕs savimonĕs raiškų, panašumus ir skirtumus, supažindinama ir su Lietuvoje arba Latvijoje gyvenančiais latviais. Pavyzdžiui, nagrinĕdama Latvijos lietuvĳ šnekamąją kalbą, autorĕ (Kvašytĕ 2012: 90t) pavyzdžiuiose mini, kad latvis mėgsta alų, yra svetingas, sukalbus, lepnus (išdidus), dainingas ir Dievu tikintis. Auksĕ Noreikaitĕ (2013, 2017) savo darbuose aptaria Lietuvos ir Latvijos pasienio regionuose, kaip savitoje kultūrinĕje zonoje, gyvenančių lietuvĳ ir latvių tarpusavio santykius. Remdamasi lauko tyrimo medžiaga, ji parodo lietuvio ir latvio tarpusavio santykių ypatybes Šventosios, Skuodo, Žeimelio ir Biržų apylinkĕse ir atskleidžia, kaip lietuvĳ ir latvis vertina vienas kitą. Remdamasi Laimos Anglickienĕs (2006: 61t) hierarchizuoto *svetimo*⁶ samprata, Noreikaitĕ (2013: 33) teigia, kad „lietuviai ir latviai pastebi kitoniškumą, tačiau vieniems tai kliudo artimiau bendrauti, o kitiems neturi didelĕs reikšmĕs. Lietuviai ir latviai mažai akcentuoja *savo / svetimo* skirtį, pasakojimuose pabrĕžiamas abiejų tautų vienodumas ir vienybĕ, taigi abi tautos viena kitai yra *savos*“ (t. p.: 2, 54). Noreikaitĕ (2013: 25tt; dar

⁶ „Pagal tai, ką lietuviai vadina svetimu, būtų galima išskirti tam tikrus svetimumo lygius. Hierarchiškai svetimasis tai: 1. Priklausantis mitiniam pasauliui (Dievas; velnias, laumĕs ir t. t.). 2. Kitatikis. 3. Kitatautis. 4. Kitos socialinĕs grupĕs žmogus. 5. Kitos etnografinĕs srities žmogus. 6. Kitos vietovĕs, kaimo narys. 7. Kitos giminĕs, šeimos žmogus“ (Anglickienĕ 2006: 61t).

⁷ „2010–2011 m. atlikus tyrimą su Vilniaus ir Kauno latviais paaiškĕjo, kad latviams tapti „savais“ lietuvĳ miestiečių visuomenĕje nėra sudĕtinga: toks pat antropologinis tipas, panašūs tradiciniai vardai, pramokta lietuvĳ kalba — to užtenka, kad „taptum“ lietuviu. Tačiau kaime galioja kiek kitokios taisyklĕs. Čia vietiniai žmonĕs gerai žino visų savo vietovĕs gyventojų gyvenimo istorijas ir daugiau ar mažiau kiekvieno gyventojų geneologiją. Būtent šios žinios lietuviams neleidžia latvio iš ne mišrios šeimos, bet pakeitusio savo savimonĕ, laikyti lietuviu“ (Noreikaitĕ 2013: 52). Apie tai, kad Žeimelyje lietuvĳ ir latvių bendruomenĕs „per ilgą laiką susigyvenusios į vieną“, dar žr. Jonutytĕ (2013: 173).

Numanomas lietuvio ir latvio panašumas, savumas, galbūt, turi įtakos ir tam, kad, atliekant lietuvio nuostatų tyrimus etninių grupių atžvilgiu, latvis neįtraukiamas į apklausas. Pavyzdžiui, klausimo „Pasakykite su kuo iš išvardytų žmonių grupių Jūs nenorĕtumĕte gyventi kaimynystĕje“ galimuose pasirinkti atsakymuose latvio nėra, bet minimi kiti artim(esn)ji ir tolim(esn)ji lietuvio kaimynai: totoriai, romai (čigonai), kinai, ĉeĉĕnai, žydai, rusai, baltarusiai, lenkai, kazachai, turkai, gruzinai, ukrainiečiai, turkai, pakistaniečiai (Petrušauskaitĕ 2013: 187).

Tai, kad lietuvio ir latvio panašumas turi įtakos tyrimo objektui, spĕtina ir skaitant Vytauto Židonio (2010) darbą, kur tekstynų lingvistikos metodu tiriamos etnonimų: *čigonas, romas, žydas, karaimas, rusas, lenkas*, reikšmĕs. Viena vertus, autorius teigia, kad „lietuviams aktualiausi etnonimai yra tie, kurie įvardija Lietuvoje gyvenančias etnines mažumas ir kaimyninių valstybių gyventojus, nes su jais turi glaudžiausius kontaktus“ (Židonis 2010: 5) ir viena iš priežasčių pasirinkti tirti minĕtų etnonimų reikšmĕs „yra populiacijos dydis“ (Židonis 2010: 14). Kita vertus, matyti (t. p.: 12), kad, nepaisant to, jog latvių mažuma Lietuvoje yra ir tokia pati (0,1 proc.) kaip darbe tiriamų žydų ir net kiek didesnĕ už tiriamus karaimus (0,0076 proc.), latviai netiriami. Tyrimo objekto pasirinkimą lemia numanomas

žr. t. p.: 54; 2017: 25), išnagrinėjusi Lietuvos pasienyje gyvenančio lietuvių požiūrį į šalia gyvenančių Lietuvos latvių, daro išvadą, kad išryškėjo skirtingas lietuvių požiūris: Šventosios ir Skuodo apylinkių lietuviai (žemaičiai) „daugiau papasakoti galėjo tik apie tuos latvius, pas kuriuos tekdavo gyventi ar dirbti bei apie visoje apylinkėje pagarsėjusius latvių burtininkus“; „Žemelio apylinkių lietuviai [...] teigė, kad lietuviai ir latviai yra labai panašūs, daugelį stebino tik latvių laidotuvių tradicijos. Biržų apylinkių lietuviai negalėjo įvardyti lietuvių ir latvių kultūros skirtumų, nes daugelis šio krašto lietuvių laikėsi latviškų papročių ir net šeimose kalbėdavo latviškai. Tačiau čia lietuviai atkreipė dėmesį į charakterio skirtumus. Lietuviai pasižymėjo nuolaidumu, o latviai buvo arogantiški, žinojo savo vertę“.

Iš to, kas trumpai sakyta, aiškėja, kad tai, kaip / ar skirtingai vertinamas latvis visų pirma susiję su pačiu vertinančiuoju — lietuviu⁸. Kitaip sakant, *kitas*, latvis, matomas *aš*, lietuvių, akimis (plg. *Ant* [kontoros] *sienos kabėjo mažytis Leninukas, tikras turkas (kai lietuviai piešdavo Lening, visad jis išeidavo panašus į lietuoj, latviams į latvi...)* DLKT). Veidrodžio principas leidžia matyti tiek kito, tiek savo vidines nuostatas⁹. Tarpusavio panašumas susijęs su latvio *artumu*, skirtumas — su savitumu. Reziumuotų darbų pagrindu dėliojasi dvejopas — lietuvių (ne)palankiai vertinamas — latvio paveikslas: jis yra doras, tikintis, pasitikintis, darbštus, draugiškas, nuoširdus, mandagus, svetingas, linksmas, ramus, ištvermingas, patriotiškas ir atvirkščiai — susivaržęs, uždaras, išdidus, pavydus, arogantiškas, užsispyręs, keistas, kaip velnias, negudrus ir pan. Apžvelgtuose darbuose matomą latvio paveikslą vertinant semantiniiais žmogaus aspektais (Sakalauskienė 2018: 182tt), apie latvių pasakoma psichiniu, psichologiniu (doras, ramus, linksmas ir pan.) (psicho)socialiniu (draugiškas, svetingas, mandagus ir pan.), fiziniu (ištvermingas ir pan.), buitiniu (neturtingas, alaus mėgėjas ir pan.) ir lokalininiu (gyvenantis ir Lietuvoje) aspektu. Toliau semantiniai aspektai bus latvio aptarimo pagrindu.

požiūrio į tiriamas tautas skirtumas: „Čigonų (kitaip romų) ir karaimų Lietuvoje palyginus nėra daug, tačiau jau iš anksto galima pastebėti vertinimo skirtumus: čigonai yra vertinami neigiamai, o karaimai [...] yra bene vienintelė tauta, kurios vartosenos kontekstai žymiai skirsis nuo kitų. Todėl šie pasirinkti tam, kad būtų kontrastas kitiems etnonimams ir pabrėžtų skirtingą etnonimų vartoseną“ (Židonis 2010: 14).

⁸ Plg. „*Kitas* yra lemiamas dėmuo, suvokiant save kaip žmogų, nes *kito* „atradimas“ yra ir savęs „atradimas““ (Cidzikaitė 2007: 66).

„Ved' etničeskij stereotip, daže opisvyajuščij «drugogo», èto počti vseгда nemnožko rasskaz i o sebe“ (Ryžakova, Zavjalova 2008: 18t).

⁹ „Nuostata — palanki arba nepalanki kokio nors dalyko arba asmens vertinimo reakcija, dažnai grindžiama įsitikinimais, o išreiškiama jausmais ir elgesio ketinimais“ (Myers 2008: 153).

Šio straipsnio tikslas — aprašyti *latvio* koncepto¹⁰ fragmentą kaip pasaulėvaizdžio žmogaus sąmonėje dalį, tam tikrą suvokimo būdą, kuris išryškėja iš DLKT publicistikos pavyzdžių, kur minimas daiktavardis *latvis*, *latvė* skirtingomis formomis¹¹. Keliamas klausimas, kaip vartosenoje per formalią struktūrą aktualizuojama mentalinė struktūra. Tikslui pasiekti išsikelti uždaviniai — minėti, kaip *latvis* yra apibrėžiamas aiškinamuosiuose lietuvių kalbos žodynuose; išanalizuoti skirtingas kalbamojo žodžio formas minimaliuose dabartinės lietuvių kalbos fragmentuose — sakinyje ir analizės pagrindu nustatyti, kaip per raišką skleidžiasi *latvio* turinio tendencijos¹² — dabartinės lietuvių kalbos vartotojų sąmonėje egzistuojantis *latvio* poveikslas. Analizės nuošalyje paliekamas DLKT matomas *latvio* požiūris į save¹³ arba lietuvių¹⁴, *latvio* kontekste matomas lietuvis (plg.: *Gaila, kad [esu] tiktai sėšli latvė su latviams būdingu mazochistiniu polinkiu nesugebėti pakišti nelaimės po akmeniu; Žaidime pasirodė esąs egoistas, neradęs gerų žodžių nė vienam kraštiečiui, bet jis juk — lietuvis, — taip studijoje susirinkusius lietuvius gėdino latviai; Lietuviai didesnę simpatiją jaučia savo kaimynams — latviams ir estams, didesnę negu vokiečiams, baltarusiams, ukrainiečiams, lenkams* (DLKT)). Tikėtina, kad tai, kas jau sakyta apie latvi, pasitvirtins. Tyrimo metodai: semantinės analizės, aprašomasis, interpretacinis.

Straipsnyje į *latvio* konceptą žiūrima iš apačios į viršų (angl. „*bottom-up*“ approach, plg. Tissari 2008): *latvis* aptariamas derinant struktūrinį požiūrį į reikšmę su kognityviniu. Laikomasi nuomonės, kad „struktūrinė reikšmė yra eksplikuota kognityvinė reikšmė“ (Jakaitienė 1988: 58; plg. Jakaitienė 2010: 56; Gudavičius 2011: 117). Struktūrinė reikšmė su konceptu susijusi dalies ir visumos santykiu sąlygiškai, t. y. ji verbalizuoja tam tikrus kintančius mentalinio turinio elementus. Einama nuo žodžio reikšmės kaip kalbos vieneto turinio, atsirandančio iš žinojimo, kas pavadinama tuo kalbos vienetu, analizuojami žodžių tarpusavio santykiai sakinyje ir žiūrima, kokia informacija jais komunikuojama — sakinio prasmė (plg. Jakaitienė 1988: 42t; 2010, 17t, 45t, 50; Gudavičius 2011: 117). Remiantis tuo, paaiškėja tam tikra

¹⁰ Apie terminų *reikšmė*, *sąvoka*, *konceptas* ir *prasmė* turinį ir jų tarpusavio ryšius plačiau žr. Gudavičius (2011; 2007: 14tt), plg. Jakaitienė (2010: 46tt).

¹¹ DLKT publicistikos pagrindu nagrinėtas ir *lenkės* poveikslas. Plačiau žr. Čižik-Prokaševa (2020).

¹² „Aprašant kalbos vartoseną, kuri nuolat kinta ir todėl labai sunku ją nustatyti (apibrėžti), galima operuoti tik tendencijomis“ (Vykepėl 2005: 20).

¹³ Apie *latvio* autostereotipą žr. Ryžakova, Zavjalova (2008: 33tt, 51t); Boldāne (2014: 145tt ir ten cituojamą literatūrą).

¹⁴ Apie *latvio* požiūrį į lietuvių žr. Boldāne (2014: 149t).

tikrovės interpretacija kalboje (plačiau žr. Gudavičius 2007: 10; 2009: 11tt; Rutkowska, Smetona, Smetonienė 2017: 20t, 29 ir ten cituojamą literatūrą).

Šiam straipsniui tiriamoji medžiaga rinkta iš Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centre sudaryto *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (toliau — DLKT¹⁵). Sakiniai atrinkti į DLKT išplėstinės paieškos laukelį įrašius žodžio pradžią *latv* ir pažymėjus varnele analizuoti publicistiką. Naudotas paieškos kriterijus *prasideda*. Pagal tokią užklausą, kaip matyti 1 lentelėje, DLKT teikė beveik 6500 pavartojimo atvejų. Iš jų paeiliui peržiūrėjus per 1000 tyrimui su minimaliu kontekstu (300 ženklų pagal DLKT konkordanso eilutės plotį) paimta 250 iliustracinių pavyzdžių su vyriškosios ir moteriškosios giminės, skirtingų skaičių ir linksnių daiktavardžio *latvis* formomis.

1 lentelė

Skirtingos daiktavardžio *latvis, latvė* formos DLKT publicistikoje

Tekstyno dalis	Užklausa	Pavartojimo skaičius	Bendras pavartojimo skaičius	Analizuojamų šaltinių žodžių skaičius	Iš viso žodžių
Publicistika	<i>latve</i>	4	6494	48132725	86497837
	<i>latvei</i>	6			
	<i>latves</i>	3			
	<i>latvi</i>	1			
	<i>latviai</i>	1619			
	<i>latviais</i>	347			
	<i>latviams</i>	321			
	<i>latvio</i>	106			
	<i>latvis</i>	401			
	<i>latviu</i>	34			
	<i>latviui</i>	36			
	<i>latvius</i>	269			
	<i>latvių</i>	3179			
	<i>latvė</i>	58			
	<i>latvėmis</i>	2			
	<i>latvėms</i>	6			
	<i>latvės</i>	41			
<i>latvę</i>	9				
<i>latvį</i>	52				
	Iš viso	6494	6494	48132725	140921288

¹⁵ Prieiga internete: <http://tekstynas.vdu.lt>. Pavyzdžiai straipsniui rinkti 2021 m. sausio mėnesį.

2. *Latvio apibrėžtis žodynuose*

Norint kalbėti apie tai, kas pasakyta apie latvį DLKT, ir laikantis požiūrio, kad bendroji žodžio reikšmė suvokiama intuityviai, yra abstrakcija (Karaliūnas 1997: 277t), svarbu žinoti, kaip šis daiktavardis apibrėžtas aiškinamuosiuose lietuvių kalbos žodynuose.

Bendrinės lietuvių kalbos žodyne (BLKŽ_e) matyti, kad daiktavardis *latvis*, –ė – tai „lietuvių tautos žmogus“. Didžiajame *Lietuvių kalbos žodyne*¹⁶ (LKŽ_e) *latvis* teikiamas kaip BLKŽ_e. *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (DLKŽ_e) atskiro *latvis* straipsnio nėra. Šis daiktavardis yra žodyniniame *latviai* straipsnyje: *latviai* – tai „tauta, gyvenanti Latvijoje, kalbanti viena baltų kalbų“, o *latvis* – „tos tautos žmogus“. Panašiai daiktavardis *latviai* apibrėžiamas ir BLKŽ_e („tauta, gyvenanti Latvijoje, kalbanti viena rytų baltų kalbų“), ir LKŽ_e („tauta, gyvenanti Latvijoje ir kalbanti baltų kilmės kalba“).

Iš žodyninių apibrėžčių matyti, kad svarbiausia yra latvio etninė, kalbinė ir teritorinė tapatybė¹⁷, o straipsniuose parinkti pavyzdžiai pasako ne tik tai (žr. 1–2 sakinius), bet ir, kad latvis yra darbštus (žr. 3 sakinį), kūrybingas menininkas ir lietuvis jam simpatizuoja (žr. 4 sakinį), su juo kartu gyvena (žr. 5 sakinį), bendrauja, bendradarbiauja (žr. 5–7 sakinius).

- 1) ***Latvių kalba***. BLKŽ_e
- 2) *Daug amžių latviai, kaip ir kitos Pabaltijo tautos, buvo tikrai etninė sąvoka ir savo šalies valdyme visiškai nedalyvavo* sp. LKŽ_e
- 3) *O, darbštų vyrų, auksinių nagų latvij gavo* Krš. LKŽ_e
- 4) *Ši latvė dailininkė man labai patinka*. BLKŽ_e
- 5) *Mes su tais latviais kartu augom, kartu bandą gamėn* Škn. LKŽ_e
- 6) *Studijų metais susirašinėjau su vienu latviu*. BLKŽ_e
- 7) *Futbolo klubas pasirašė sutartį su latviu*. BLKŽ_e

Žodynų pavyzdžiuose aktualizuota ir bendra – baltiška – latvio ir lietuvio kilmė (žr. 8–9 sakinius). Tai ir reziumuotuose darbuose (žr. 1 skirsnį) minėtas lietuvio ir latvio panašumas duoda pagrindo į latvį žiūrėti ir biologiniu – giminės, arba plačiau suprantamos šeimos, aspektu¹⁸. O pastarasis suponuoja glaudžius tarpusavio santykius ir tvirtina minėtą latvio kaip *artimo* sampratą.

¹⁶ Septintasis *Lietuvių kalbos žodyno* tomas, apimantis L–mėlti, buvo išleistas 1966 metais.

¹⁷ Sąvokos *kalba, tauta, valstybė* „yra taip stipriai susijusios, jog sudaro vienį mūsų sąmonėje: kai kalbama apie *kalbą*, šalia atsiduria *tauta* ir *valstybė*, kai kalbama apie *tautą*, visada šalia *kalba* ir *valstybė*“ (Smetonienė, Smetona, Rutkovska 2019: 7t).

¹⁸ Plg. „*Sava* sieta su *prigimtinu*. [...] [A]smens priklausymą tautai lemia jo kilmė, tautą sudaro ne tik konkrečiu momentu gyvenantieji, bet ir jų protėviai, ir visus narius sieja giminystės, arba kraujo, ryšiai“ (Savoniakaitė 2014: 12).

- 8) *Su lietuviais latvius sĳeja bendra etninė ir kalbinė kilmė.* BLKŽ_e
 9) *Lietuvių ir latvių kalba yra išriedėjusi iš labai artimų viena kitai tarmių*
 K. Būg. LKŽ_e

3. *Latvis* DLKT sakiniuose

Kristina Rutkovska (2017b: 118), remdamasi kitais autoriais, rašo, kad „šeima — yra tautos buveinė“, o nagrinėdama šeimos konceptą teigia (t. p.: 121), kad „žodžių *šeimyna*, *giminė* definicijos [žodynuose] rodo, kad jie susiję su siaurai suprantama šeimos sąvoka, bet kita vertus, akivaizdu, kad į šeimą linkstama žiūrėti kaip į bendruomenę, kurią vienija ne tik kraujo ryšys, bet ir bendri interesai, priklausymas didesnei socialinei grupei ir visai tautai, net žmonių kartai“. Be viso to, eilinio Lietuvos gyventojo supratimu, šeimą taip pat jungia „kartu atliekami darbai, dvasingumas, o šeimos nariais gali tapti ir dvasiškai artimi žmonės“ (Rutkovska 2017b: 148)¹⁹.

Tai, kad biologiniu aspektu latvis lietuviu suvokiamas kaip tos pačios, savos (baltų) giminės, šeimos narys, rodo 10–13 sakiniai. Čia latvis įvardijamas kaip brolis²⁰ ar sesuo²¹. Tokia žiūra leidžia suabejoti reziumuotuose darbuose (žr. 1 skirsnį) išsakyta mintimi, kad lietuvis mažai pažįsta latvi, ir manyti kitaip: kad jau lietuvis latvi mato šeimos nariu, artimuoju, jis pažįsta jį ganėtinai ir būtent tai turi įtakos jau minėtam latvio kaip *savo*, *artimo*, suvokimui. Marius Smetona (2019a: 29), remdamasis Anthoniu Smithu (1994: 7tt), rašo, kad „neįmanoma įdiegti žmonėms giminystės ir brolybės jausmo nesiejant jų su vieta, kurią jie jaučia esant sava“. Neveltui latvis lietuviu įvardijamas kaip artimiausias — tiek vietos, tiek glaudaus, artimo, ryšio aspektu (žr. 14–15 sakinius). Tai, kad latvis gerai pažįstamas artimasis, rodo ir 16–19 sakiniai, kur jis vadinamas draugu²² arba mūsiškiu. Tokia istoriškai susiformavusi lietuviu žiūra į latvi suponuoja abipusiškumu parentą artumą ir pamatinę tarpusavio santykių nuostatą — iš meilės kylantį palankumą (plg. Rutkovska 2017b: 129; Vaičiulytė-Semėnienė 2020: 360; plg. 4, 20 sakinius)²³.

¹⁹ Apie semantinę *šeimos* ir *žmogaus* sąsają žr. Sakalauskiene (2018: 177, 183).

²⁰ Plg. DLKŽ_e: *brolis* — 1. vyriškosios lyties žmogus kitiems savo tėvų vaikams; 3. prk. tos pačios aplinkos, bendrų interesų vyras; artimas, bendras, bičiulis, draugas.

²¹ Plg. DLKŽ_e: *sesuo* — 1. moteriškosios lyties žmogus kitiems savo tėvų vaikams; 2. prk. tos pačios aplinkos, bendrų interesų moteris, bičiulė.

²² Plačiau apie *draugą* žr. Vaičiulytė-Semėnienė (2020).

²³ Plg. „[L]atyškie respondenty projavili boľšuju lojalnosť po otnošeniju k «čužomu» miru” (Ryžakova, Zavjalova 2008: 155); boľšuju gotovnosť „prinjat’ ego v kategoriju «svoego” (Ryžakova, Zavjalova 2008: 158).

- 10) *Lietuviai ir **latviai** yra tarsi broliai, seserys — giminės.*
- 11) *Lietuviai ir **latviai** — broliškos tautos, mus sieja genetinis ryšys, baltišką mentalitetą, pasaulėjautą.*
- 12) *Mokslas aiškina, kad iš visų kada nors gyvenusių baltų genčių iki šiol išliko tik dvi — lietuviai ir **latviai**. Taigi slavų apsuptyje turėtume džiaugtis turėdami artimą gentį, brolius, seseris.*
- 13) *Ir kartais atrodo, kad jau 4000 metų prie Baltijos jūros gyvendami kartu su broliais **latviais** vis dar pamename savo baltiškosios dvasios bei kultūros ištakas. Vis dar šaukiame tais pačiais žodžiais Jūrą, Žemę, Motiną, Saulę...²⁴*
- 14) *Pirmiausia jų [tarptautinių meninių ryšių] ieškota su artimiausiais ir palankiausiai nusiteikusiais kaimynais — **latviais**.*
- 15) *Lenkai — išdidūs, spekuliantai ir sukčiai, o žydai vieniems — sukti, gudrūs ir apgavikai, kitiems — geri žmonės. Artimiausi lietuviams žmonės — **latviai**, kurie yra lyg broliai. Estai — išdidūs ir šalti, nors geri žmonės.*
- 16) *Mes prisiminėme **latvi** Talivaldį, ieškančią ir radusią Lietuvoje brolių, o ne priešų.*
- 17) *Keista ir juokinga. **Latviai**, mūsų brolių tauta, to pačio likimo draugai — šiandien mus savo žemėje su automatais saugo.*
- 18) *Nepaminėti, kad tūkstančiai mūsų žmonių — ir **latvių**, ir lietuvių — geresnio gyvenimo ieškoti priversti išvykti iš šalies, yra nusikaltimas.*
- 19) *Jos [iš viršaus siūlomos malonės] negarantuoja mūsų — paskutinių (kartu su **latviais**) baltų išlikimo.*
- 20) ***Latvė** trumpam atsigavo nuo veriančių žvilgsnių. Nors atrodė lyg fifočka — gražių veido bruožų, lieknos figūros, tačiau nuo jos sklido šiluma.*

Be to, kad lietuvis latvi ir, panašu, atvirkščiai²⁵ mato kaip artimą, ir kiti, svetim(esn)i, į juos žiūri kaip į vienį:

- 21) *Kas ten tavo poligone krepšinį žaidžia? Aš nieko nesuprantu, tyliu, o paskui sakau: lietuvis... ir **latvis**. Geri kareiviai. O jis juokiasi: „Taip ir žinojau... Tuos pribaltus nuvešk į negyvenamąją salą, pirmiausiai jie pasistatys krepšį, o tik po to pastogę.*

²⁴ Dar pgl. DLKT sakinį: Veikė Vyriausiasis Lietuvių Tautos komitetas, kuris pasisakė už daugiatautės valstybės sukūrimą. Pagal jo projektą, lietuviai kartu su **latviais** ir gudais turėtų atkurti LDK. Tautas vienyty monarchija, visos trys tautos šioje valstybėje turėtų autonomiją.

²⁵ Pgl. DLKT sakinį: Tačiau, manau, tai tėra draugiški pasiūlymai. **Lietuviams** esame artimesni nei estams, kurie kultūrine ir kalbine prasme nėra baltai. Tiesa, latvių kalba yra patyrusi tam tikrą estų kalbos įtaką — mūsų kalbininkai juokauja, kad latvių kalba yra ne kas kita, kaip netaisyklinga lietuvių kalba.

*Nelabai skiria, kas kaip šneka, tai į kaktą gali gauti bet kuris Baltijos šalių pilietis. Ir visais atvejais smurtininkai paaiškins, kad muša ne veltui. **Latvis** gaus už tai, kad Latvijoje neva pažeidžiamos rusakalbių teisės, o lietuviai — „dėl kompanijos“.*

Šeimai, draugams būdingos vienio²⁶ pajautos nuostata aktualizuojama ir 22–23 sakiniuose, kur latvių visuomenė arba Pabaltijys gali būti suprantama kaip šeima.

- 22) *Palyginimai Baltijos šalyse gana taikliai atspindi situaciją regione: estai eina į Vakarus, lietuviai nacionalistiškai didžiuojasi savo imperija, o **latviai** susirūpinę dėl visuomenės pasidalinimo.*
- 23) *Petys į petį, vieningomis pastangomis stengsis įsitvirtinti po Europos saule [...]; lietuviai, **latvis** ir estas, susitikę kur nors užsienyje, puls vienas kitam į glėbį, bet kurioje diskusijoje sudarys vieną frontą.*

Žinoma, kad ir kiek latvis ir lietuvis yra artimi (žr. 24 sakinį), konstatuotina ir tai, kad kiekvienas jų, kaip ir atskiras žmogus šeimoje, turi savitumo, bendraujant darančio įtakos kito savivokai ir nuostatoms (žr. 25–26 sakinius).

- 24) *Be to, mūsų komerciniai kanalai, švelniai tariant, nuobodūs visomis prasmėmis. Bet tą patį galima pasakyti ir apie jų bendraamžius **latvius** bei estus.*
- 25) *Neretai apstulbina mentaliteto skirtumai. Kartais negali nė įsivaizduoti, kad problemų gali kilti, lietuviu akimis žiūrint, lygioje vietoje. **Latvis** su latviu geriau susitars nei lietuvis su latviu.*
- 26) *S. Gedos, M. Martinaičio ir kitų poetiniam pasaulėvaizdžiui formuotis buvo be galo svarbi **latvių** tautinių dainų pasaulėjauta. Visa tai buvo jungtys, kurios palaikė mūsų tautas ir kultūras, mūsų gyvybinę galią išstisus šimtmečius²⁷.*

Lietuvio žiūra į latvį kaip į plačiai suvokiamos vienos, bendrus protėvius turinčios šeimos narį²⁸, draugą duoda pagrindo latvio paveikslą plėtoti semantiniu šeimos²⁹, žmogaus pagrindu: ne tik jau minėtu biologiniu, bet ir (psicho)socialiniu, psichologiniu, fiziniu, buitiniu, lokalinu, religiniu aspektu.

²⁶ Plg. „Iš esmės tauta — tai nedalomas vienetas, kuris asocijuojasi su namais ar šeima. Pagrindinis siejantis žodis yra vienybė“ (Smetonienė 2019: 174).

²⁷ Plg. dar DLKT sakinį: *Mano pasakos lietuvių kalba bus mano širdies kelionė į brolių tautos žemę. Mes nesame svetimi. Lietuvių ir **latvių** dainų gėlė senovėje pražydo po bendru šventuoju qžuolu, vienos sielos saulėje.*

²⁸ Apie jaunimo požiūrį ir tautos ir šeimos suvokimo sąsają žr. Smetona (2019b: 84tt). Apie tai, kad tauta asocijuojasi su namais ar šeima ir tautą gali sudaryti ne tik vienas, bet ir keli giminingi etnosai, žr. Smetonienė (2019: 174t).

²⁹ Apie semantinius šeimos aspektus plačiau žr. Rutkovska (2017b: 145tt).

Socialinis aspektas apima pavyzdžius, kur pasakoma apie latvio santykius su žmonėmis, bendradarbiavimą ir pagalbą. Padėti kitam — įprasta latviui, kartais rizikuojant savo saugumu. Jis su meile ir atjauta palaiko, padeda tautiečiams ir krašto kaimynams, dovanai dalinasi savo žiniomis, gebėjimais, užgyventu turtu — tuo, kuo gali, ką turi (žr. 27–33 sakinius). Latvis visų savų labai geba atsisakyti asmeninės naudos (žr. 34 sakinį).

- 27) *Kadangi buvau išauklėtas latviška dvasia ir jaučiuosi esąs **latvis**, tai, savaiame suprantama, pirmiausia stengiausi padėti Latvijai, kol buvo paskirtas pirmasis Latvijos ambasadorius, buvau net įgaliotas jos atstovas.*
- 28) *Ne visose šeimose kalbama latviškai, o čia vaikams yra proga išgirsti savo gimtąją kalbą. Latvijos ambasada Lietuvoje finansiškai remia įvairius **latvių** klubus, draugijas, organizuoja ekskursijas.*
- 29) *JAV lietuvių talka Lietuvos ambasadai Vašingtone sovietmečiu Lietuvos ambasadą Vašingtone sovietmečiu gelbėjo ne tik broliai **latviai**, bet ir JAV gyvenantieji lietuviai, kurie gausiai aukojo ambasadoms remonto darbus. Susitarta su **latviais**, kad jie padės išlaikyti Lietuvos pasiuntinybę Vašingtone. Ir toks palaikymas truko iki pat 1990 m. vidurio.*
- 30) *Gyvensi, jau dabar gyvensi, — kalbėjo jam **latvis**. Taip jie susipažino. Gaila, nežinoma gerojo latvio pavardė [...]. Slaugė **latvis** Bronių beveik tris mėnesius, išslaugė tiek, kad šis jau ir po namus paslankioti ėmė.*
- 31) *Mokytojoms lietuviškas šauniai talkina **latvis**.*
- 32) *Dantytas pyragaitis su skylė vidury — 10 kapeikų. Šiltas pyragaitis — 6 kapeikos. Tų kapeikų tada neturėjau, todėl prisimenu ir vardą, pavardę **latvio**, kuris, pats būdamas ne ką turtingesnis ir tikrai ne sotesnis, paskolino 15 kapeikų.*
- 33) *Nuvežė 12 km nuo Laižuvos į kažkokį latvių kaimą. Ten mus iškvėpė pamiškėj ir paliko. Mama su teta nuėjo ieškoti pas ūkininkus kokio kambario, bet nieko nerado. Tik vienas **latvis** — turtingas, nors namas didžiulis ir tuščias, leido mums apsigyventi dūminėje pirtyje prie miško ir mažo upelio.*
- 34) *Perkaitimą išgyvenančios kaimyninės Latvijos vyriausybė sugebėjo atspirti išlaidavimo pagundoms ir patvirtino 2008-ųjų perteklinį biudžetą. **Latviai** ryžosi įšaldyti valdininkų algas ir taip pažaboti infliaciją.*

Lankstus situacijoje, kito gyvenimu besidomintis ir iš kito besimokantis latvis (žr. 35–37 sakinius) bendradarbiauja švietimo, mokslo, kultūros, politikos, krašto gynybos klausimais (žr. 14, 38–42 sakinius), o gebėjimas susitarti, ieškoti kompromisų, bendri interesai ir kartu atliekami darbai ir tikslai suvienija latvių ir lietuvių (žr. 43–45, pgl. 41 sakinius). Tokios savybės būdingos ir

siaurai suvokiamai šeimai, kur svarbu „mokėjimas sutarti, nusileisti, išklausti ir patarti. Kitų interesai turi būti tokie pat svarbūs kaip asmeniniai, ir net svarbesni. Tai ne tik psichologinis pritaipimas, bet ir svarbus socialinis, buitinis santykių suderinamumas“ (Rutkovska 2017b: 139; dar žr. 126).

- 35) **Latvis**, *puz.*, yra stipresnės techninės kultūros ir stipresnio oportunitizmo (prisitaikymo). Emigracijoje lietuvis išliks ilgiau savitas, **latvis** greičiau prisitaikys. Lietuvis jausis naujam gyvenimui ilgiau svetimas, **latvis** į jį lengviau įsilies ir greičiau bus patenkintas.
- 36) **Latviai** ir estai, pasimokę iš mūsų klaidų, pirmiausia kuria bendrijas ir tik po to privatizuoja butus.
- 37) Tada ir po olimpiados mes kvietėme latvius atvažiuoti į Kempteną, dar ten sužaisti rungtynes, bet **latviai** atsisakė, kartu pritardami, kad amerikiečių zonoje jie labiau norėtų pažaisti su jų karių komandomis, galėtų daugiau pasitobulinti.
- 38) Lietuvių studentų draugija per **latvį** studentą mediką P. Kalninį užmezgė ryšius su latvių studentų draugija.
- 39) Vytauto Didžiojo universitete sėkmingai gyvuoja Letonikos centras, kuriame dirbantys mokslininkai kartu su kolegomis **latviais** leidžia mokslo leidinį „Acta Baltica 2001“.
- 40) Priežastys, kodėl „Nereikalingi žmonės“ yra daugiau nei vien tik lietuviškas filmas, yra kelios: marga kūrėjų komanda — režisierius ir scenarijaus autorius **latvis** Maris Martinsonas, operatorius Gintas Berzinis, lietuvių ir **latvių** prodiuseriai.
- 41) Politiškai visą laiką veikėme kartu su **latviais** ir estais kaip tam tikras geografinis vienetas. Dabar linkstama veikti atskirai, nes iškyla tam tikrų skirtumų nepriklausomybę atgavusiose Baltijos valstybėse.
- 42) Įdomus P. G. pateiktas Kiemėnų kautynių, kur „kovojo drauge lietuviai ir **latviai** su bendru priešu ir atnaujino senąjį brolių tautų ginklų draugavimą“, aprašymas.
- 43) Greit po šio mitingo vyko akcijos: Baltijos jūros „apkabinimas rankomis“ (09 03 kartu su **latviais**, dalyvavo apie 100 tūkst. žmonių), Ignalinos atominės elektrinės „apjuosimas gyvybės žiedu“ (09 16–17).
- 44) Zarasuose liks muitinės skyrius. Numatoma Smėlynės poste dirbti kartu su Latvijos muitininkais vienoje patalpoje. Tokiam sumanymui **latviai** neprieštarauja ir tai būtų naudinga visapusiškai. Vietoje dviejų būtų vienas tikrinimas, mažiau laiko sugaištų transporto vairuotojai ir keleiviai.
- 45) Bandėm laikytis senosios sienos ribų, tačiau neįmanoma išvengti smulkių pokyčių. Kartu su **latviais** ieškojome kompromisų. Kai kuriose

vietose lietuviai pasistūmėdavo Latvijos pusėn, o kitose — atvirksčiai, — pasakojo Aerogeodezijos instituto direktorius.

Tai, kad, nepaisant nuoskriaudų, pykčio, ginčų, nesutarimų, skirtingų nuomonių, pasitaikančių ir šeimoje, latviui svarbu artumas ir solidarumas ne tik su sav(esni)ais, bet ir su svetim(esni)ais, rodo 16, 46–49 sakiniai. Šių nuostatų pagrindu vienas kitą atliepiantys, norintys ir gebantys vienas kitą suprasti — sav(esn)i, artim(esn)i, tautų atstovai tampa draugais, kuria siaurai suprantamą šeimą (žr. 50 sakinį).

- 46) **Latvīai** — gal ir broļiai, tačīau, kaip ir kiekvienoje šeimoje, nuolat randame, už kę jiem priekaištauti.
- 47) *Niekas negalėjo pagalvoti, kad tiek problemų iškils tariantis su broļiais **latvīais**. Ir dėl ko? Dėl jūros sienos. Jau bene 6 metai apie tai kalbame, ginčijamės, vos į atļapus neķimbam. Kartais, rodos, tuoj tuoj bus susitarta.*
- 48) *Praėjo ne tiek jau daug metų, ir su „broļiais **latvīais**“ įvyko ne vienas aštrus susikirtimas, pasigirdo abipusių įžeidinėjimų.*
- 49) *Vokiečių tautinės mažumos atstovams Latvijos parlamente sykį net buvo pavesta suformuoti vyriausybę. Patys vokiečiai tuo labai stebėjosi — kaipgi **latvīai**, 700 metų kentę vokiečių priespaudę, jiems nekerštauja, o sutinka juos vėl matyti savo valdžioje. Vokietijos spauda rašė, kad šitokio kilnaus latvių poelgio vokiečiai nepamirš per amžius.*
- 50) *Prisiġlaudė grįžę iš Sibiro, Lietuvoje nesuradę galimybių prisireģistruoti ir gauti darbę, kiti kėlėsi į Latviję dėl šeimyninių aplinkybių: pas vyrę **latvį** ar pas **latvę** žmonę.*

Iš pavyzdžių aiškėja, kad latvis gero (pra)gyvenimo rezultato, (bendrų) tikslų (plg. 51–53 sakinius) siekia dvejopai: veikdamas lėtai, apgalvotai, patikimai ir užtikrintai (žr. 54–56 sakinius), bet gali be baimės rizikuoti, veikti spontaniškai, azartiškai, ryžtingai, greitai, energingai (žr. 57–58 sakinius).

- 51) *Kiekvienam **latviui** prieš metus teko 144 doleriai investicijų. O Lietuvoje (šiemet kovo mėnesį) galėjome girtis tik 65 JAV doleriais vienam gyventojui.*
- 52) *Kone kiekvienas **latvis** važinėjo nauju automobiliu.*
- 53) *Latvių vadovybei paprašius, Pasvalio partizanai lapkričio 12 dieną iš pietų pusės puolė Bauskę, padėdami **latviams** išvaduoti miestę, o vėliau kartu su **latvīais** išviję priešę iš Žeimelio ir Kriūkų.*
- 54) *Lietuvis neretai stačia galva puola veikti, o paskui taiso ir perdarinėja, o **latvīai** paprastai taip nesielgia. **Latvis** verslininkas geriau mažiau parduos, bet brangiau, ir nesidraskys kaip lietuvis.*

- 55) *Nebuvo viskas perkūnais trankoma, žaibais deginama. **Latviai**, ypač estai, geriau už mus sau pritaikė lietuvišką posakį: „Skubos darbą velnias renka“³⁰.*
- 56) *Jei šeimininkas Airijoje priima dirbti **latvių**, jis ramus. Darbininkas atlieka viską, ką palieptas. Ryškiai blykstelėdavo **latvio**, kaip viensėdininko, būdas — kiekvienas pluša nugaros neištiedamas.*
- 57) *Žiūrėk, antraštė: „Latvija perėmė Mažeikius“. Akimirką būtų laimingi visi: ir ponas Remigijus, besitikįs gauti pigesnio benzino, kai **latviai** imsis darbo, ir nuolat ieškantys, kaip įkandus kaimynui į kulکشnį, kai naftos tiekimas netyčia sustos, ir patys **latviai** bus laimingi akimirką. Kitą akimirką jie jau galvos: Mažeikius turime, tad beliko rasti naftos.*
- 58) *Apie didelius skirtumus Lietuvos ir Latvijos kultūros politikoje kaip tik ir norisi pašnekėti ypatingų valstybinių švenčių kontekste. **Latvių** veržlumas ir lietuvių vizijos³¹.*

Kalbant apie latvių psichosocialiniu aspektu, svarbu yra per buvimą ir veikimą kartu, per bendravimą, (susi)kalbėjimą savo kalbomis (žr. 47, 59–60 sakinius) matomas jo požiūris į kitą žmogų. Lietuvio akimis, latvis yra draugiškas: palankus, dėkingas, rūpestingas, patikimas, palaikantis, (at) jaučiantis, solidarus, pagarbus (žr. 61–65 sakinius).

- 59) *Prisigeria, ir Navakas, apsikabinęs **latvių**, šaukia: „Lai dzyuojoj Latvija!“ Tas rėkia: „Į Lietuvą, į Lietuvą!“*
- 60) *Pranešėjas išdalijo klausytojams savo tezes **latvių** kalba, kuriose dėstomi tie patys lakoniškai nusakyti biografiniai faktai, net latviškai nemokančiam lietuviui nesunkiai išsiverčiami³².*
- 61) *Apėmė jausmas, kad mes viską jau turime — vykusį šeimininką, gerą darbą draugiškame **latvių** kolektyve, šilumą ir jokių skersvėjų.*
- 62) *Mano bičiulis **latvių** poetas K. S. sako: ką aš galiu padėti, tai kentėti sykiu su tavimi. Bet žmogui daugiau nieko ir nereikia, jei jis mato, kad kartu su juo kenčia.*

³⁰ Dar plg. DLKT sakinius: *Net 26,9 proc. apklaustųjų negalėjo įvardyti tautos, lėtesnės negu lietuviai. **Latvius** lėtesniais už lietuvius dažniau laiko moterys.*

*Tas pats Karlis, pusanzis lėtas **latvis**, pasakoja apie paskutinį savo vizitą į Maskvą.*

³¹ Dar plg. DLKT sakinius: *Dar keturi tokie objektai projektuojami — Garliavoje, Prienuose, Šilalėje ir Rietave. Jei tokiais tempais judėsime toliau, po 10–15 metų prilygsime **latviams**, estams. Nenusileiskime savo žiniomis, ryžtu ir užsispyrimu broliams **latviams** ir estams. Lietuvos Prezidentas mano, kad **latviai** pasikarščiauo.*

³² Dar plg. DLKT sakinį: *Tačiau įdomiausia, kad vienas nemokėjo nei lietuviškai, nei rusiškai, nei angliškai. Jis buvo **latvis**, — sakė plk. lt. R. Zinkevičius. Tačiau posėdžio dalyviams nebuvo paaiškinta, kaip **latvis** sugėbėjo “integruotis” į mūsų kariuomenę.*

- 63) *Ne vienas **latvis** ir estas, tartum nusteņę dēl netikēto jų nepriklausomybės pripažinimo šį rudenį, pasakydavo: ačiū Lietuvai, tai Lietuva visas tris drauge išvedė.*
- 64) *Su manimi kalba **latvis** — linksmi, palaikomai ir neatstumdamas.*
- 65) *Latvijoje taip pat, **latviai** gerbia lietuvius, tačiau kalbant apie tai reikia išskirti dvi problemas puses. Pirma, **latviai** lietuviams yra palankūs.*
- DLKT pavyzdžiai leidžia kalbėti ir apie šeimos (psicho)socialinį stereotipą neatitinkantį latvių, kuris yra nepatikus, šaltas, uždaras (žr. 66–68 sakinius).
- 66) *Vairuotojas su nepažįstamuoju buvo sustojęs Kaune. Vyras vienoje kavinėje papietavo ir pasuko Marijampolės link. **Latvis** netikėjo plepalais. **Latvis** skeptiškai vertino šnekaus pakeleivio riečiamas istorijas, tačiau garsiai abejonių nereiškė.*
- 67) *Kai mes ką nors cyptelime, tik slapčiomis iš padilbų žvairuoja kažkur į šoną, apnuogindamas dviejų pirštų siaurumo kaktą. **Latviai** taip daro. Kai **latvis** nesijaučia saugus, jis užsidaro, tarsi tvėnkinyis apsitraukia ledu.*
- 68) *Publika Lietuvoje visada buvo gera ir šilta; pavyzdžiui, **latvių** publika šaltesnė.*

Latvis gali būti ir nepatikimas, pašaipus, šmeižikas, dvilypis, savanaudis, išdavikas, pretenzingas, užsispyrusias besilaikantis savo nuomonės, melagis, sukta:

- 69) *Čia **latviui** liežuvis atsirišo ir kad pradės girtis: — ... Mūsų šalyje ir gyvenimo lygis, ir atlyginimai, ir nafta... O jūs, lietuviai, nieko gero neturite.*
- 70) *Dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą **latvių** rašytojas A. U. pastebėjo vieną labai keistą reiškinį ir smagiai pasišaipė: „Prastas yra tas lietuvis, kuris nenori būti lenku“.*
- 71) *Antro argumento esmė buvo ta, kad bolševikais negalima pasitikėti, nes jie laužo sutartis. Ir trečiasis — negalima pasitikėti ir **latviais**, nes jie gali susitarti su lenkais.*
- 72) *Po tokio Vilniaus apskrities valdytojo poelgio tampa aišku, kodėl [...] **latviai** mus vedžioja už nosies jau daugiau kaip metai.*
- 73) *Latviai mus puola, o mes leidžiam tai daryti. Aš buvau apšmeižta, tačiau **latviai** dėl to neatsiprašė.*
- 74) *Nepaisant aukščiau minimų dalykų, **latviai** veikiausiai ir toliau bus, švelniai tariant, pragmatiški — jiems tai labai naudinga.*
- 75) *Galimą sutarties su „Amoco“ ir OPAB ratifikavimą Latvijos parlamente Lietuvos diplomatai dokumente vertina kaip vienašališką **latvių** pretenziją į Lietuvos šelfo dalį³³.*

³³ Dar plg. DLKT sakinį: *Be to, su broliais **latviais** galime ir susipykti. Kaip ir dėl naftos klodų Baltijoje...*

76) *Jeigu išplėšiamos sodybos, per žiemą išardomos krosnys, visos gėrybės atrandamos šio **latvio** sodyboje.*

Psichinį, psichologinį aspektą apima pavyzdžiai, kur įvardijami latvio jausmai, emocijos, dvasinis pasaulis, pojūčiai, pomėgiai. Pavyzdžiui, pasakoma, kad latvis žaidžia krepšinį, mėgsta muzikuoti, motorlaivius, vandens motociklus (žr. 21, 77–78 sakinius).

77) *Čia atvyksta ir broliai **latviai** – gurkštelti alaus, pamuzikuoti, pasisemti patirties. Šiauliai yra muzikantų miestas. Šia prasme jis kažkuo panašus į susibroliavusį miestą Jelgavą.*

78) *Pasaulio čempionate debiutavęs lietuvis atstovavo Latvijos komandai „Vivid“, kurioje lenktyniauja ir V. K. Anot kauniečio, su **latvių** motorlaivininkais jis bendradarbiauja daugiau nei 20 metų.*

Latvis myli savo tėvynę ir tautą (žr. 79–80, plg. 20 sakinį). Jis nori būti nepriklausomas ir nepriklausomybę brangina, ją didžiuojasi (žr. 80–82 sakinius)³⁴. Todėl saugo, gina savo, artimo kraštą ir jo gyventojus nuo užpuolikų (žr. 83–84 sakinius), kita vertus, gali turėti teritorinių pretenzijų (žr. 85 sakinį).

79) *Savo Tėvynę myli ir **latviai**.*

80) *V. L. buvo tikras **latvis**, geras latvis. Jis mylėjo išdidžią **latvių** tautą, jos garbei krovė Stalino ir kitokias premijas.*

81) *Latvijos ambasados kultūros atašė Elita Gavele sakė, kad Nepriklausomybės diena brangi ir tiems **latviams**, kurie gyvena tėvynėje, ir tiems, kurie Lietuvoje.*

82) *Artimiausi mūsų kaimynai **latviai**, kurie, prisimindami 1990–ųjų Latvijos Nepriklausomybės paskelbimo metinių progą, nusprendė apie ją priminti ne tik visai tautai, bet ir pasauliui.*

83) ***Latvių** kariuomenė sumušė vokiečius ties Dauguva, atstūmė juos nuo Rygos ir lapkričio 17 d. jau buvo netoli Mintaujos.*

84) *„Aš, **latvis** Liepis, išperku savo kalnę okupuotai latvių ir lietuvių tautai...“ Liepis liko pas partizanus. Juozui [...] dar kartą likimas lėmė išlikti.*

85) *1920 m. buvo nereguluota ne tik rytuose, bet ir šiaurėje. Su Latvija tebevyko ginčai dėl Palangos, Mažeikių, Alukštos apskričių. Tarp lietuvių ir **latvių** kariuomenės dalinių įvyko net susišaudymų.*

³⁴ Plg. latvio autostereotipą: „Dlja latyšej, v otličie ot vseh drugih oprašivaemyh, bolee svjaščennymi okazalis' simvolj gosudarstvennosti i nezavisimosti“ (Ryžakova, Zavjalova 2008: 152).

Latvis, lietuvių akimis, yra doras, ramus, padorus, kuklus, mažus, gudurus, jaučiantis savo vertę (žr. 86–89, plg. 69, 101 sakinius).

- 86) *Jo tėvas buvo ateivis, **latvis**, įsikūręs pamiškėje tarp Rumpiškėnų ir Latvelių kaimų, žmogus ramus ir padorus.*
- 87) ***Latviai** ramesni, labiau apmąstantys ir pasveriantys.*
- 88) *Batalionai nepilnos sudėties. **Latviai** kuklesni. Kai j. ltn. Uldį Davidovą paklausiau, kodėl jie batalionus vadina šaulių, o ne motošaulių vardu, tas tik ranka numojo: Kokie čia motošauliai.*
- 89) ***Latvis** jokiais būdais nesutiko žemintis.*

Latvio ramumas, matyt, gali būti suprantamas ir kaip niūrumas, šaltumas (žr. 90, plg. 68 sakinį). O pakankama savivertė leidžia latviui jaustis lygiam tarp kitų, drąsiai atstovauti savo teisėms ir interesams (žr. 91 sakinį).

- 90) *Pasigirdus ne angliškam hallo, tokiam optimistiškai pakiliam, bet latviškam pažįstamam niūriam nu-u, man jau nebesvarbu, ką sako vaikinas. Latvis. Mielieji, tipiškas **latvis** — lyg truputėlį paniūręs, žiūrintis iš už kampo, iš pasaly. Toks, kuris nenori, kad trukdytų jam ramybę ir che che jame gali atpažinti molio motiejų.*
- 91) ***Latviai**, girdėjom, streikuoti buvo pratę, darbdaviai jų visados bijoję... Kaip, girdėjome, ir latvių prezidentai... — Jeigu norite, kad normaliai dirbtume, prašom normalaus maisto!..*

Latvis, lietuvių supratimu, — aistringas, linksmas, švenčiantis gyvenimą (labiau) optimistas (žr. 92–94 sakinius). Tai, kad latvis yra laisvesnių pažiūrų ir mažiau paiso normų, nustatytų taisyklių, reikalavimų, pasakyta ir 95–96 sakiniuose.

- 92) *Mes — puritonai. Bent jau tokiais mus laiko artimiausi kaimynai — rusai ir **latviai**, pas kuriuos aistrų šėlsmas, atsiskleidžiantis aktyviai veikiančiose sekse klubuose, laikraščiuose, draugijose, pasiekė, manau, kulminaciją³⁵.*
- 93) *Moteriai nešykštėjo kūno, išvaizdos ir optimistiškos bei linksmos sielos. Ką ji veikia čia, šitame Airijos grybų angare? Kodėl ji nepuošia kokio **latvio**, stambaus ūkininko, namo? Nesisukinėja tvarte dainuodama, rankomis nemelžia dviejų tuzinų karvių?*

³⁵ Plg. dar DLKT sakinius: *Kiti nesupranta jos juoko ir pasiryžimo būti tokia jaudinamai atvira. Trys sėdintys vyrai įnikę į laikraščius. Matyt, jos kolegos. Su savo vyru **latvė** neleistų sau taip atvirai flirtuoti. Kolegos latviai suprunksčia į apykakles ir leidžia moteriai dar mėgautis laisve. Jei kokia mergutėlė airių smuklėje ant stalo šoka, žymekliai apie **latves** kaip ištvirkėles įšaudomi ir į kitų ausis, kaip vienos bandos veršiams.*

- 94) *Šeštadieninės orgijos atsinaujins! Šeštadieniais po antskrydžio į prekybos centrą mūsų namas tarsi atgyja. Kas daro **latvi** linksmą, jei nėra tikros priežasties linksintis? Aišku, gerbiamosios ir gerbiamieji, tai maistas!*
- 95) *Lietuva stengiasi kaupti strategines atsargas, tuo tarpu **latviai** dažniausiai nesilaikydavo šio reikalavimo.*
- 96) *Jos [Lietuvos lesbietės] nedrįsta atvirai teigti savo subkultūros, kaip tai darė **latvis**.*

Pasakoma, kad latvis yra iniciatyvus, novatoriškas, kūrybingas, turintis savitą požiūrį ir vertybes, susiformamavusius savos kultūros ir tradicijos pagrindu (dar žr. 35 sakinį):

- 97) *One idėjinis „krikščatėvis“ buvo **latvis** Vitalijus Rubšteinas, visada turėjęs „gyslelę“ novatoriškiems interneto produktams kurti.*
- 98) *Rasa Paukštytė: Mes mažai žinom apie **latvių** teatrą ir apie jus. Ar anksčiau būta ko nors panašaus į jūsiškę „Žuvėdrą“? Kaip toks netikėtats požiūris į Čechovo pjesę buvo priimtas Latvijoje? Požiūriu su režisierium net negalima polemizuoti, nes jis nuo pradžios iki galo stengėsi įtvirtinti šią savo poziciją. Alvis Hermanis: Sukūriau spektaklį **latvių** publikai. Mano žiūrovai — ne festivalinė publika ir ne kritikai, o rygiečiai, **latviai**. Irena Aleksaitė: Ar jie kuo nors ypatingi? Alvis Hermanis: Šitas spektaklis turi tam tikrą lokalinę erdvę, lokalinį įžeminimą.*

DLKT pavyzdžiai rodo, kad latviui svarbu garbė, orumas, tikrumas, gimstantis iš meilės ir pagarbos tėvynei, tautai ir tradicijai (žr. 99–100 sakinius). Nuo seno jam reikšminga gamta³⁶. Žemė, latvio supratimu, — šventa. Ji visų motina, namai³⁷, kuriuos reikia mylėti, puoselėti, auginti, laikyti švarius (žr. 101–104 sakinius). Šį požiūrį atliepia latviui artima žemės spalvų paletė, tiek jo jautrumas, kai / jei žemei ir jos gyventojams (gali būti) kenkiama (žr. 105–107 sakinius).

- 99) *Lietuviai, lyginant su latviais, turi žymiai daugiau teatrališkumo. **Latviai** esmingesni, užtenka pažiūrėti į jų latus, kad tai suvoktum.*
- 100) *Vyrauja literatūrinis mąstymas, spektakliuose nėra jokio komercinio kvapo: pagal matytus pavyzdžius **latvių** teatrą galima pavadinti patriotiniu.*

³⁶ Plg. „Dlja litovcev i latoryšej bolee svjaščenny i značimy prirodnye ob'ekty i kladbišča" (Ryžakova, Zavjalova 2008: 152).

³⁷ Plg. „Namai — tai vieta, kurioje gyvena šeima ir šeimos nariams artimi žmonės, juos sieja dvasinis ryšys. [...] Namus sukurti — tai mokėti sugyventi, gerbti kitus, toleruoti jų poelgius“ (Rutkovska 2017a: 116).

- 101) *Egļycio lūpomis byloja šimtmečiais išlaikytas **latvio** savo žemės, savo kertės šventumo suvokimas. Žemė šventa, ir doras žmogus su ja nepražus. Kas tu esi be žemės — kaip vaikas be tėvo ir motinos, benamis.*
- 102) *Reikia ją [gamta] pamylėti, su ja susiliesti, jausti taip, kaip ji jaučia, ir tą, ką ji jaučia. Būtent to ir siekė XX a. pradžios lietuvių ir **latvių** rašytojai, savo kūryba mėginę įsiklausyti į gamtos paslaptis.*
- 103) *Vengrai [stojus gegužės 1–ajai] žada suversti praeities šlamštą į vieną didelę krūvą, **latviai** sodins medelius, o štai dievobaimingieji lenkai ta proga raginami nieko neimti į burną.*
- 104) *Gal ir teisus buvo **latvis**, kartą man pasakęs traukinyje, jog Vilnius jam pasirodė esąs „didelis, nešvarus kaimas“. Ir tikrai, miela pasivaikščioti Rygoje prie stoties, ten švaru.*
- 105) *Man ištis labai artimas **latvių** liaudies menas. Ypač gražūs, išieškoti spalvų perėjimai nuo pilkos iki rudos spalvos.*
- 106) *Tad suprantama, jog **latviai** jautriai reaguoja į ūkio veiklos pokyčius pasienyje, susijusius su galimu poveikiu aplinkai.*
- 107) *Neužmiršo brolis **latvis** ir Karaliaučiaus problemos: ši didžiulė Rusijos karinė bazė kelia grėsmę regiono saugumui ne vien tiesiogiai, bet ir baseino ekologijai.*

Susiformavęs požiūris į žemę galėtų būti sietinas su latvio pastovumu, sėslumu (žr. 108 sakinį), o Baltijos jūra čia pat jį gali daryti spontanišką, dinamišką, judrų (žr. 109 sakinį).

- 108) *Tai **šis** [latvis] labiau į kaimietišką sėslumą, jausmingumą, svajingumą, religinį misticizmą, į žemdirbio statiškumą.*
- 109) *Kaip jūra ir žemė veikia bei formuoja žmogų ir net ištisas tautas, matyti iš etninių skirtumų tarp **latvio** ir lietuvio: kiek anas labiau linkęs į miestelėnišką judrumą, į praktiškumą bei pragmatizmą, į prekybą ir pramonę, į jūrininkystę, tai šis labiau į...*

DLKT pavyzdžiai patvirtina, kad nuo seno latvis yra linkęs į mistiką, ritualus, burtininkas (žr. 108, 110 sakinius). Jis domisi savo kraštu, vertina, puoselėja tradicijas, stengiasi jas išlaikyti (žr. 111–113 sakinius).

- 110) *Taigi. Pasakoju šį tą. O žmonėms įdomu. Iš **latvių** išmokau spėti ateitį. Bet šituo menkai tesiverčiu.*
- 111) *Į ją [į Rezeknę, į Joninių šventę] suvažiuoja visi Latvijos folkloriniai ansambliai. **Latviai** Jonines švenčia daug jausmingiau nei lietuviai, kuriems Joninės — daugiau vardinės. Latvijoje nuo senų laikų pinami qžuolų vainikai, daromas alus.*
- 112) *Be jos [duonos] latviams paprasčiausiai nepadoru palikti Latviją. [...] Tam ši duonelė. **Latvės** tapatybei patvirtinti.*

- 113) *Idomu tai, kad **latviai**, restauruodami savo senąsias pilis, atkuria ne tik menes ar kambarius, bet nesibodi rekonstruoti ir „pikantiškų“ detalių: WC karaliams ir tarnams.*

Be tų latvių, kuriems svarbu latviška (baltiška) tapatybė ir su ja susijusios vertybės (plg. 111–114 sakinius), esama tokių, kurie dėl vienokių ar kitokių interesų gali to atsisakyti (žr. 115 sakinį), veikti priešingai nei tipiška latviui, kaip šeimos nariui, — išduoti, kenkti (žr. 116–117 sakinius).

- 114) *Panašus į esto prisitaikymą, vis dėlto buvo labiau linkęs dar ir į atvirą kovą už savo tapatybę, už tėvų ir protėvių puoselėtas vertybes; gal mažiau kaip **latvis** buvo linkęs į kompromisus, neskaičiavo krauju, trėmimais ir kalėjimais skaičiuojamų nuostolių.*
- 115) *Ponas R. O. buvo **latvis**, vėliau, paskelbus specialųjį dekretą, tapo lietuvis. Sąjūdžiui prasidėjus, tapo lietuviu. Dėl jo net specialus Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos dokumentas buvo surašytas. Tautybė pagal dekretą... Buvo **latviu**, pasidarė dekretiniu lietuviu, o dabar — į Lietuvos Vyriausybę...*
- 116) *Jis [A. V.] kaltinamas **latvių** tautos genocidu. Būdamas Latvijos SSR vidaus reikalų komisaru, jis sankcionavo masines deportacijas 1941 ir 1949 metais.*
- 117) *Štai tau ir išgirtoji **latvių** vienybė — prieš saviškį, kuris vis dėlto stengiasi išsikapstyti iš pragaro katilo.*

Lokalinis aspektas apima pavyzdžius, iš kurių aiškėja, kad latviai, nebūtinai mokantys latvių kalbą, yra plačiai pasklidę po pasaulį: gyvena ne tik Latvijoje, bet ir Lietuvos, Australijos, Amerikos, Rusijos miestuose ir (ar) kaimuose³⁸ (žr. 18, 28, 118–120 sakinius).

- 118) *Grupė „Graffiti“ kovo mėnesį planuoja pristatyti naują akustinę programą, o tuo pačiu ir naują grupės narį — perkusininką, Lietuvoje gyvenantį **latvi** Janį.*
- 119) *Kai kuriais klausimais su lietuviais bendraudavo ir juos palaikydavo Vitebsko gubernijos atstovas, **latvis**, kunigas Pranciškus Trasūnas.*
- 120) *Mat Filadelfijos ir Detroito komandose žaidžia... du **latviai**, kurie, deja, nemoka latviškai ir nė karto nėra buvę savo tėvų gimtinėje. Bet vis vien **latviai**.*

³⁸ Plg. „Latviai — Europos tauta. Latvijos pagrindiniai gyventojai (1,2 mln. žmonių; 2017), dar gyvena Didžiojoje Britanijoje (apie 102 000 žmonių), Jungtinėse Amerikos Valstijose (apie 100 000 žmonių), Airijoje (48 000 žmonių), Kanadoje (28 000 žmonių), Vokietijoje (27 700 žmonių), Brazilijoje (25 000 žmonių), Rusijoje (apie 20 000 žmonių), Australijoje (19 000 žmonių) ir kitose šalyse. Iš viso pasaulyje yra apie 1,7 mln. latvių“ (Ereminas 2021).

Fiziniu aspektu apie latvį pasakyta mažai. Turimuose pavyzdžiuose minimas jo ūgis, šypsena ar tiesiog išorinis grožis, apranga (žr. 20, 121–122 sakinį).

121) *Pietvakarių suomiams, kurie kartu su švedais laikomi aukščiausiais pasaulyje žmonėmis, ūgiu ne ką nusileidžia vakarų estai ir vakarų **latviai**. Visi jie — to paties antropologinio tipo. Į rytus žmonių ūgis mažėja, o Baltijos finų šviesėja plaukai, oda ir akys.*

122) *Nedidelio ūgio, meiliai besišypsanti **latvė** Dacė Gigele yra vieno iš Latvijos jaunųjų ūkininkų sąjungos klubų atsakinga sekretorė.*

Ne ką daugiau iš turimų sakinių galima sužinoti apie latvio buitį. Vienur sakoma, kad jis turtingas, kitur — priešingai (žr. 32–33, 123 sakinius). Paminimas Kalėdų valgis, tai, kad latvis geria alų, mėgsta pavalgyti (žr. 77, 94, 124 sakinį).

123) ***Latviai** neturtingiausi 2005 06 16 Daugiausia ES per metus uždirba britai (36.200 EUR) ir liuksemburgiečiai (35.000 EUR). O mažiausiai **latviai** — 3.200 EUR, lietuviai 3.400 EUR, estai 4.400 EUR ir slovakai (5.000 EUR).*

124) *Todėl nebeįmanoma nustatyti lietuvių ir **latvių** Kūčių papročių giminytės. Bendra tarp liuteronų ir **latvių** su lietuviais rytiečiais (Aknistos–Garsenės apyl.) yra tik Kalėdų išvakarių valgis — su žirniais ar grūdų mišiniu krosnyje troškinta kiaulės galva.*

Iš 124–125 sakinių aiškėja, kad, kaip jau minėta ir kitų autorių, religiniu aspektu lietuvis ir latvis skiriasi; pastarasis yra liuteronas. 126 sakinyje rodo, kad tai galėtų būti pretekstu latvį kiek išstumti iš artimųjų. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad, kalbant apie šeimą, „religinis aspektas nėra dominuojantis“ (Rutkovska 2017b: 147), kalbamasis skirtumas nepaneigia esminės lietuvių nuostatos latvio atžvilgiu — jis suvokiamas kaip artimas, turintis (galintis turėti) tiek teigiamų, tiek neigiamų bruožų.

125) *Lietuviai ir lenkai buvo katalikai, žydai — izraelitai, rusai su gudais — sentikiai ir stačiatikiai, vokiečiai su **latviais** — liuteronai ir reformatai, totoriai — mahometonai.*

126) *Europos pagonims, katalikiškas mentalitetas, matyt, nespėjo taip giliai prigyti, nes nei Biržų, nei Klaipėdos krašte su bambizais nekariavome, ir su **latviais**-liuteronais nesiriejome — kol netapome laisvi. Nesipešame, bet ir nesibroliaujame.*

4. Apibendrinimas ir išvados

Išanalizavus 250 DLKT publicistikos sakinių su daiktavardžio *latvis* skirtingomis formomis, atsiskleidžia ganėtinai įvairiapusis latvio paveikslas.

Žinoma, iliustraciniai pavyzdžiai visų pirma rodo subjektyvų kalbančiojo, lietuvių, požiūrį, tačiau jų visuma leidžia kalbėti apie gana vientisą latvio koncepto fragmentą.

Atsižvelgus į ligšioliniuose tyrimuose konstatuotą latvio ir lietuvių panašumą, žodyninius *latvio* straipsnius, šiame straipsnyje į latvį žiūrėta semantiniiais aspektais. Apie latvį pasakoma biologiniu, (psicho)socialiniu, psichologiniu, buitiniu, fiziniu, lokaliu, religiniu aspektu. Labiausiai DLKT pavyzdžiuose atsiskleidžia pirmieji trys. Biologiniu aspektu latvis lietuvių suvokiamas kaip vienos šeimos narys — artimasis. Taigi lietuvis latvį pažįsta pakankamai. Tai turi įtakos tam, kad lietuvis mato ir teigiamus, ir neigiamus latvio bruožus, kurių dalis minėta ir ankstesniuose atskirų autorių tyrimuose.

Šaltiniai

- BLKŽ_e = *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*: tęstinis elektroninis išteklius, vyr. red. Danutė Liutkevičienė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013. Prieiga internete: <https://ekalba.lki.lt/bendrinės-lietuvių-kalbos-zodynas>.
- DLKT = *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*, sud. Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Kompiuterinės lingvistikos centras. Prieiga internete: <http://donelaitis.vdu.lt>.
- DLKŽ_e = *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*: 7-as patais. ir papild. leidimas, vyr. red. Stasys Keinys, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012, XXVI, 969 p.; atnaujinta elektroninė versija, 2017. Prieiga internete: <https://ekalba.lki.lt/dabartinės-lietuvių-kalbos-zodynas>.
- LKŽ_e = *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002), redaktorių kolegija: Gertrūda Naktienienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Rītutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005, atnaujinta elektroninė versija, 2017. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/lietuvių-kalbos-zodynas>.

Literatūra

- Anglickienė, Laima. 2006. *Kitataučių įvaizdis lietuvių folklore*. Vilnius: Versus aureus.
- Baldāne, Ilze. 2014. *Latvian Ethnic Stereotypes: Studies and Results*. Vida Savoņiakaitė (sud.). *Savas ir kitas šiuolaikiniais požiūriais*. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 139–157.
- Cidzikaitė, Dalia. 2007. *Kitas lietuvių prozoje*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Čižik-Prokaševa, Veslava. 2020. *Lenkė dabartinės lietuvių kalbos tekstynė*. *Lietuvių kalba* 14, 1–12. Prieiga internete: <https://www.zurnalai.vu.lt/lietuviu-kalba/article/view/22459/21721>.
- Daugirdaitė, Vilma. 2007. *Kas šiandien pasakojama latvių ir apie latvius Žemaitijoje*. *Tautosakos darbai* 34, 243–256.
- Ereminas, Gintautas. 2021. *Latviai. Visuotinė lietuvių enciklopedija*: elektroninis variantas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. Prieiga internete: <https://www.vle.lt/straipsnis/latviai/>.

- Gudavičius, Aloyzas. 2007. *Gretinamoji semantika*. Šiauliai: Bibliotheca actorum Humanitariorum universitatis Saulensis.
- Gudavičius, Aloyzas. 2009. *Etnolingvistika: Tauta kalboje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Gudavičius, Aloyzas. 2011. Reikšmė — sąvoka — konceptas ir prasmė. *Res Humanitariae X*, 108–119.
- Jakaitienė, Evalda. 1988. *Leksinė semantika*. Vilnius: Mokslas.
- Jakaitienė, Evalda. 2010. *Leksikologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Jonutytė, Jurga. 2013. Žeimelio atminties pasakojimai. Jurga Jonutytė, Lina Būgienė, Aleksandras Krasnovas. *Lietuvos pasienio miestelių atmintis ir tapatybė: Valkininkai, Vilkyškiai, Žeimelis*, Vilnius: Vilniaus universitetas, 171–176.
- Karaliūnas, Simas. 1997. *Kalba ir visuomenė (Psichologiniai ir komunikaciniai kalbos vartojimo bruožai)*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Kvašytė, Regina. 2012. *Tarp Lietuvos ir Latvijos: lingvistinės paralelės*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Myers, David. 2008. *Socialinė psichologija*. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
- Noreikaitė, Auksė. 2017. Lietuvių ir latvių tarpusavio santykiai Lietuvos ir Latvijos pasienyje. *Gimtasai kraštas: praeities ir dabarties kultūros metraštis T. 1*, Kaunas: Žiemgalos leidykla, 17–26.
- Noreikaitė, Auksė. 2013. *Lietuvių ir latvių tarpusavio santykiai Lietuvos ir Latvijos pasienyje*. Magistro darbas. Kaunas: VDU.
- Pajėdienė, Jūratė. 2021. Svetimo pasaulio prisijaukinimas šiaurės vakarų žemaičių kalbėjime. Pranešimas tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Kalbų ir kultūrų sąveika Europoje: paribių zonos ir kontaktinės erdvės“ Vilniuje 2021 m. rugsėjo 10 d.
- Papaurėlytė-Klovienė, Silvija. 2010. Kaimyninių tautų atstovai ir jų nacionalinio charakterio specifika lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje. *Lietuvių kalba 4*, 1–9. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviukalba/article/view/27>.
- Petrušauskaitė, Vita. 2013. Etninės ir socialinės grupės Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir jų kaita 2013 metais. *Etniškumo studijos 1–2*, 180–191. Prieiga internete: http://www.ces.lt/wp-content/uploads/2014/10/2013_2-Etniškumo-studijos.180-191.pdf.
- Ryžakova, Svetlana I., Zavjalova Marija V. 2008. *Etničeskije obrazy i stereotipy po rezul'tatam sraunitelnogo issledovanija sredi molodeži Latvii i Lityi (1999–2003 gg.)*. Moskva: Institut etnologii i antropologii RAN.
- Rutkovska, Kristina, Smetonienė, Irena, Smetona, Marius. 2017. *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*. Vilnius: Akademinei leidykla.
- Rutkovska, Kristina. 2017a. Namai. Kristina Rutkovska, Irena Smetonienė, Marius Smetona. *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*. Vilnius: Akademinei leidykla, 88–116.
- Rutkovska, Kristina. 2017b. Šeima. Kristina Rutkovska, Irena Smetonienė, Marius Smetona. *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*. Vilnius: Akademinei leidykla, 116–148.

- Sakalauskienė, Vilija. 2018. *Žmogaus konceptualizavimas vakarų aukštaičių kauniškių šnektų žodynuose. Kalbos istorijos ir dialektologijos problemos* 5, 167–188.
- Senvaitytė, Dalia. 2004. Etninių stereotipų kaita: tautybės studentų akimis. *Tiltai* 4, 123–129.
- Smetona, Marius. 2019a. Sąvokų formavimosi ypatybės. Irena Smetonienė, Marius Smetona Kristina Rutkovska. *Kalba. Tauta. Valstybė*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 17–46.
- Smetona, Marius. 2019b. Anketų aprašas. Irena Smetonienė, Marius Smetona Kristina Rutkovska. *Kalba. Tauta. Valstybė*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 76–115.
- Smetonienė, Irena, Smetona, Marius, Rutkovska, Kristina. 2019. *Kalba. Tauta. Valstybė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Smetonienė, Irena. 2019. Sintetinė analizė. Irena Smetonienė, Marius Smetona Kristina Rutkovska. *Kalba. Tauta. Valstybė*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 172–178.
- Smith, Anthony. 1994. *Nacionalizmas XX amžiuje*. Vilnius: Pradai.
- Tissari, Heli. 2008. Happiness and Joy in Corpus Contexts: A Cognitive Semantic Analysis. Heli Tissari, Anne Birgitta Pessi, Mikko Salmela (eds.). *Happiness: Cognition, Experience, Language* [COLLeGIUM: Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences, Volume 3], 144–174. Prieiga internete: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/25771>.
- Vaičiulytė-Semėnienė, Loreta. 2020. *Draugo konceptas publicistikoje*. Kristina Rutkovska, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (red.). *Vertybės lietuvių ir lenkų pasaulėvaizdyje 1. Teorinės prielaidos ir interpretacijos*, Vilnius / Liublinas: VU leidykla, 337–365.
- Vykepėl, Bohumil. 2005. *Hjelslevo glosematika ir baltų kalbų fonologija*. Vilnius: Sapnų sala.
- Žigonis, Vytautas. 2010. *Etonimų čigonas, romas, žydas, karaimas, lenkas, rusas reikšmės tyrimai tekstynų lingvistikos metodu*. Magistro darbas. Kaunas: VDU.

Loreta Vaičiulytė-Semėnienė
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva
ORCID: 0000-0003-2196-8937
loreta.semeniene@lki.lt

KOPSAVILKUMS

Koncepts *latvietis* Mūsdienu lietuviešu valodas korpusa pasaules skatījumā

Loreta VAIČIULYTĒ-SEMĒNIENĒ

Analizējot 250 Mūsdienu lietuviešu valodas korpusā (MLVK) iekļautus teikumus no publicētiem avotiem, kas satur dažādas lietvārda *latvietis* (lie. *latvis*) formas, atklājas diezgan daudzveidīgs latvieša portrets. Protams, ilustratīvie piemēri, pirmkārt un galvenokārt, atspoguļo runātāja, t. i., lietuvieša, domašanu, tomēr kopumā tie rāda visai vienveidīgu koncepta *latvietis* fragmentu.

Nemot vērā līdzības starp latvieti un lietuvieti, kas ir fiksētas iepriekšējos pētījumos un vārdnīcu šķirkļos ar vārdu *latvietis*, šajā rakstā lietvārds analizēts no semantiskā viedokļa. Izrādās, ka apgalvojumi par latvieti skar bioloģiskos, (psiho)sociālos, psiholoģiskos, sadzīves, fiziskos, lokālos un reliģiskos aspektus. MLVK esošie piemēri galvenokārt atklāj pirmos trīs no šiem aspektiem. Bioloģiski lietuvietis latvieti uztver kā vienas ģimenes locekli, kā tuvinieku. Tas nozīmē, ka lietuvietis pietiekami labi pazīst latvieti. Tas ietekmē lietuvieša uztveri par latvieša pozitīvajām un negatīvajām iezīmēm, no kurām dažas ir minētas arī atsevišķu autoru iepriekšējos pētījumos.

SUMMARY

The Concept of Latvian in the Worldview of The Corpus of the Contemporary Lithuanian Language

Loreta VAIČIULYTĒ-SEMĒNIENĒ

An analysis of 250 sentences from published sources containing different forms of the noun *Latvian* (Lith. *latvis*) that are featured in the *Corpus of the Contemporary Lithuanian Language* (CCLL) reveals a rather diverse portrait of the Latvian. Of course, the illustrative examples mirror the mindset of the speaker, i.e. the Lithuanian, first and foremost, yet taken as a whole they allow one to draw a conclusion of a rather uniform fragment of the concept of the Latvian.

Considering the similarities between the Latvian and the Lithuanian that have been recorded in prior studies and dictionary entries with the word *Latvian*, this article approaches the noun from a semantic perspective. It turns out that statements regarding the Latvian concern biological, (psycho)social, psychological, domestic, physical, local, and religious aspects. The examples available in the CCLL mainly reveal the first three of these aspects. Biologically, the Lithuanian perceives the Latvian as a member of the same family; a close one. This means that the Lithuanian knows the Latvian well enough. This affects the Lithuanian's perception of the positive and negative traits of the Latvian, some of which have been mentioned in previous studies by individual authors.